

JEŠTĚ O OTÁZKÁCH ZASAZENÍ MECHANISOVANÉ DIVISE V ÚTOČNÉM BOJI ARMÁDNÍHO SBORU

Plukovník Ladislav Hrubeš a podplukovník Vladimír Hanuš

Redakce Vojenské mysli dostala od některých vyšších velitelství zprávy o výsledcích diskuse, která byla u nich provedena k otázce zasazení mechanisované divise do boje a její činnosti v hloubce nepřátelské obrany v rámci útočného boje armádního sboru. Diskuse byla vedena na podkladě článků plukovníka J. Lipového, otištěných ve 3. a 4. čísle Vojenské mysli 1952 a ukázala, že jsou u některých vyšších velitelství stále ještě určité nejjasnosti ve výkladu některých otázek spojených s daným thematem.

Pokusíme se v tomto článku zaujmout stanovisko k nejdůležitějším z těchto otázek.

1. Může být ustanovení čl. 71 Polního řádu čs. branné moci na závalu zasazení mechanisované divise k doprolomení hlavního pásma obrany nepřítele?

Uvedený článek praví: „Bližším úkolem sboru je zpravidla průlom nepřátelského hlavního pásma obrany na směr hlavního úderu... Bližší úkol se plní v počáteční bojové sestavě.“ Je fakt, že je možno uvedený článek si vyložit tak, že průlom hlavního pásma obrany nepřítele bude svěřen pěším divisím armádního sboru, zatím co mechanisovaná divise bude zasazena do boje až po jeho prolomení. Je však nutno uvážit, že ustanovení předpisu vlivem vývoje techniky a prostředků není něčím trvale neměnným. Za Veliké vlastenecké války se mnohá znění řádů a předpisů velmi často měnila a přizpůsobovala denním potřebám boje. V tomto smyslu je třeba chápat vydané „Směrnice pro použití mechanisované divise v sestavě armádního sboru“, které v čl. 3 praví: „Při průlomu nepřátelské obrany armádním sborem je mechanisovaná divise obvykle v druhém sledu a používá se jí zpravidla k dokončení průlomu hlavního nepřátelského pásma obrany, t. j. zasazuje se do boje k průlomu postavení nepřátelských divisních záloh a k rozvíjení úspěchu armádního sboru.“

2. Budou mít pěší divise vždy dostatek posilových prostředků k zničení nepřítele v hlavním pásmu obrany?

I když počítáme, že armádní sbor prvního sledu armády, mající úkol prolomit na hlavním směru armády taktickou hloubku obrany nepřítele, bude značně zesílen prostředky všech druhů, budou tyto prostředky vzhledem k širokému rámci frontové operace mít jen určitou mez. Vezmeme na příklad jen vybavení vyšších jednotek tanky a samohybnými děly. V mnohých přednáškách se uvádí a běžná praxe potvrzuje, že armádní sbor prvního sledu na směr hlavního úderu armády bývá

obyčejně zesílen jedním těžkým tankosamohybným plukem. Prostředky tohoto pluku s tankosamohybnými pluky pěších divisí mohou za útoku na předem připravenou obranu nepřítele v polních podmínkách vytvořit na frontě průlomu 7 km široké střední hustotu tanků přímé podpory pěchoty 25 až 30 tanků a samohybných děl na 1 km fronty, zatím co požadovaná hustota je 30 až 40 tanků a samohybných děl. Z příkladu vidíme, že počet tanků podporujících pěší divise není nadměrný.

Nelze však také tvrdit, že by pěší divise s těmito prostředky nestačily prolomit obranu nepřítele. Snahou velitele armádního sboru však musí být, aby hlavní pásmo obrany bylo prolomeno co nejrychleji, aby tempo útoku armádního sboru neklesalo, nýbrž naopak se zvětšovalo, aby mechanisovanou divisi dostal co nejdříve na pásmo sborových záloh nepřítele a prolomil je z chodu, přivedl ne příliš otrávené pěší divise do taktické hloubky k vyčištění pásma sborových záloh, aby tak celým sborem včas dosáhl svého dalšího úkolu a nedovolil nepříteli přivést do taktické hloubky jeho operační zálohy ještě téhož dne boje. Toho dosáhne jedině včasným zasazením svého druhého sledu — mechanisované divise — do boje o postavení divisních záloh nepřítele.

Je nutno znovu podotknout, že použití mechanisované divise k doprolomení hlavního pásma obrany nepřítele není jediným způsobem jejího použití. Ukáže-li se hodnota nepřítele v průlomovém pásmu armádního sboru slabší a budou-li pěší divise značně zesíleny, především tanky a dělostřelectvem, bude velitel armádního sboru plánovat zasazení mechanisované divise až po prolomení postavení divisních záloh nepřítele k rozvíjení úspěchu v taktické hloubce nepřátelské obrany. Může také nastat případ, že od zasazení mechanisované divise do boje o hlavní pásmo obrany nepřítele bude v průběhu boje upuštěno, i když bylo předem plánováno. Bude to zvláště tehdy, když nepřítel značně vyčerpal své síly bojem o přední okraj obrany a postavení plukovních záloh nestačí přisunout čerstvé síly na postavení divisních záloh, toto postavení je slabě obsazeno a tempo vlastních pěších divisí neklesá. Poněvadž je však třeba počítat s tím, že nepřítel v soudobé obraně bude vyvíjet co největší úsilí k udržení hlavního pásma obrany, že bude působit v jeho prospěch i částmi obrněné divise druhého sledu, je nutno z toho vyvodit závěr, že se mechanisovaná divise ve svazku armádního sboru prvního sledu armády zpravidla zúčastní ať již v jakékoli formě boje o hlavní pásmo obrany nepřítele.

Doprolomení hlavního pásma nepřátelské obrany však nelze nazvat jejím základním úkolem. Hlavním úkolem je prolomení pásma sborových záloh nepřítele z chodu, a doprolomení hlavního pásma je proto nutno považovat jen za cestu a způsob k plnění jejího hlavního úkolu.

3. Získá velitel armádního sboru čas zasazením mechanisované divise do boje o hlavní pásmo obrany nepřítele?

Zásadou je, že útok nestrpí zastávek. Zasazení mechanisované divise do boje o hlavní pásmo obrany nepřítele je právě získávání času velitelem armádního sboru, neboť nepřítel může unavené pěší divise často zastavit i nevelkými prostředky. Toto zpomalení tempa a postupná reorganizace útoku pěších divisí by zavinila značnou ztrátu času, po případě by vůbec nevedla k cíli a měla vzápětí nesplnění úkolu armádního sboru. Má-li být zachována plynulost útoku, udržení

a zvyšování jeho tempa a narůstání úsilí, má-li být včas podle plánu splněn další úkol armádního sboru — prolomení celé taktické hloubky obrany nepřítele —, bude zpravidla nutno zasadit ve vhodné chvíli takové síly druhého sledu armádního sboru, které bezpečně a rychle prolomí postavení divisních záloh nepřítele a vyrazí na další úkol. Je samozřejmě, že je předpokladem, aby organizace součinnosti mezi vyššími jednotkami v přípravném období útoku byla co nejpečlivější; čím bude důkladnější, tím méně času si vyžádá její upřesnění před vyražením mechanisované divise do útoku. Doba potřebná k upřesnění organizace součinnosti s hlediska vlastního provedení zasažení mechanisované divise do boje bude v přímé závislosti na zvolené bojové sestavě mechanisované divise; nejkratší bude při prolamování postavení divisních záloh nepřítele předsunutými oddíly. V žádném případě si příprava zasažení mechanisované divise nevyžádá delší doby, než té, které bude třeba k soustředění a přípravě dělostřelectva zabezpečujícího její zasažení. Avšak i tehdy, když si organizace zasažení mechanisované divise vůbec a organizace součinnosti mezi vyššími jednotkami vyžádá určité doby, není tato doba ztrátou pro velitele armádního sboru tak velká, aby ohrozila splnění jeho taktického úkolu a zdržela tempo operace armády, jak by tomu mohlo být, kdyby velitel armádního sboru váhal se zasažením mechanisované divise a nechal pěší divise samostatně se prokousávat bojem o postavení divisních záloh nepřítele.

Vyžádá-li si situace zasažení většiny sil mechanisované divise, bude ovšem organizace jejího zasažení trvat delší dobu. I tato doba však nakonec bude znamenat získání času, neboť se tím usnadní průlom hlavního pásma nepřátelské obrany rychlejším tempem a mechanisovaná divise bude moci snadněji provést manévry v taktické hloubce obrany. Správnost zasazování mechanisované divise do boje o hlavní pásmo obrany nepřítele lze opřít i o zkušenosti Sovětské armády. V letech 1942 a 1943 bývala armádní rychlá skupina (t. j. sled rozvinutí úspěchu) zasazována již první den boje k prolomení hlavního pásma obrany nepřítele. To bylo nutné zvláště tam, kde první sled armády byl málo nasycen tanky přímé podpory pěchoty, měl malou průbojnou sílu. Tam bylo pak třeba použít armádní rychlé skupiny k doprolomení taktické hloubky obrany, jako tomu bylo v stalingradské operaci. Tato zkušenost ukazuje, že rychlé jednotky byly ve Veliké vlastenecké válce zasazovány i do boje o hlavní pásmo nepřátelské obrany. Výsledky stalingradské operace dokázaly, že toto jejich použití bylo správné. V současné době přebírají tuto úlohu mechanisované divise armádních sborů, zatím co armádní rychlá skupina tvoří další sled rozvinutí úspěchu.

4. Může být příprava a vyražení nepřátelského protiútoku důvodem k tomu, aby mechanisované divise nebylo použito k boji o hlavní pásmo obrany?

Odražení divisních a sborových protiútoků nepřítele je povinností pěších divisí a sborových prostředků, jejichž síly budou ve většině případů schopny tento úkol splnit a zabezpečí tak mechanisované divisi nerušeně zasáhnout do boje. Nepřítel může soustředit v útočném pásmu vlastního armádního sboru k protiútoku, při současné obraně postavení divisních záloh, prostředky do hodnoty nejvýše jedné vyšší jednotky. Naproti tomu vlastní armádní sbor může k zastavení protiútoku počítat s protitankovými prostředky nejméně jedné pěší divise, sboru a armády

a s podporou letectva. Výpočet prostředků ukáže, že protiútok nepřítel může být účinně a rychle zastaven, aniž ohrozí zasazení mechanisované divise do boje o postavení divisních záloh nepřítel. Jestliže by se však mechanisovaná divise přece dostala do části bočních paleb nepřítel, musí této skutečnosti čelit co nejrychlejším proniknutím vpřed z ohroženého prostoru, aniž se třeba jen částí zaváže do boje. Na velitele armádního sboru nesmí proto při rozhodování o zasazení druhého sledu sboru mít vliv nebezpečí protiútoky nepřítel. Musí však učinit veškerá opatření, aby protiútok byl co nejdříve zastaven prostředky armádního sboru, po případě armády tak, aby nezachytil mechanisovanou divisi při postupu. Válečné zkušenosti učí, že se úspěchu dosahuje jen tehdy, když velitel neváhá zasadit svůj druhý sled, jestliže se tempo prvního sledu zpomaluje. V tomto případě přejímá druhý sled rozhodující úlohu, zvyšuje tempo útoku a proniká rychle a bezohledně do hloubky. Obránce se v takovém případě dostává do nevýhodného postavení, není schopen všude udržovat velké a pohyblivé zálohy. Tím je zbaven možnosti zastavit a porazit útočníka na několika směrech. Dokladem toho je historický příklad z knihy M. Bragina „Od Moskvy do Berlína“: „Za prosincového rána 1942 zaduněla nad břehy tichého Donu dělostřelecká palba sovětských vojsk. Pěchota rozestavená na předmostí přešla do útoku; za ní po celé frontě začaly přecházet hlavní síly. Po několikahodinovém boji se naše pěchota vklínila do nepřátelských linií, ale hlouběji se setkala s dalšími odpory. Bylo zřejmé, že přichází onen kritický okamžik na počátku každé operace, který určuje její další vývoj a často i výsledek. V té době bylo schváleno nové rozhodnutí, generál Vatutin nevyčkal úplného očištění průchoď v minových polích a vrhl do boje další jednotky. Na svém stanovišti v nejpřednějších liniích si představoval, co se právě děje v týlu nepřátelské obrany. Věděl, že čím déle bude váhat, tím větší ztráty budou mít naše vojska v týlu nepřátelské obrany a že oběti, které nevyhnutelně budou přineseny na počátku boje, zachránějí při rozhodném útoku mnohem více životů v dalším boji a na konec přinesou vítězství. Naopak, každá minuta, kterou ztratíme, umožňuje nepříteli přivést své zálohy a zpevnit obranu. Byl dán rozkaz. Vojska generála Kuzněcova vtrhla do hloubky nepřátelské obrany, kde protivník setrval v úporném odporu; nacistům bylo nařízeno neustoupit od donského břehu ani o krok. Každého důležitého bodu dobyl nepřítel protiútokem zpět a přitiskl část našich vojsk k Donu. Úderem sousedních pluků byl však znovu vytlačen a odražen. Ale to nestačilo — stále ještě rozhodovalo tempo útoku. Rozhodovalo se, dosáhneme-li jen taktického úspěchu — a pak by naše ztráty nebyly ospravedlněny — nebo taktický úspěch přeroste v úspěch operační a dovede nás k rozdrčení a zničení nepřítel, tedy dosáhneme-li velkého cíle, pro nějž se celá operace vede. Zasazením čerstvých sil se projevil přelom v náš prospěch. Tanky pronikly nepřátelskou hloubkou obrany v hlavním směru a zaměřily k pásmu sborových záloh, kam se podle rozkazu měla stáhnout nepřátelská vojska...“

5. Má mechanisovaná divise organisovat předsunuté oddíly při doprolamování hlavního pásma obrany nepřítel?

Je účelné organisovat předsunuté oddíly předem i tehdy, bude-li mechanisovaná divise prolamovat postavení divisních záloh nepřítel

částí nebo celou hodnotou divise, neboť vklínění se do dalšího pásma obrany a zprávy o systému obrany v pásmu sborových záloh nepřítele jsou pro velitele mechanisované divise základním předpokladem úspěšného prolomení této obrany z chodu. Důležitostí a potřeba předsunutých oddílů se projeví nejen při rozvíjení úspěchu za hlavním pásmem obrany, ale také v boji o pásmo sborových záloh nepřítele a konečně v operační hloubce. Zásadou tedy bude tvořit předsunuté oddíly vždy, i je-li malá hloubka mezi oběma pásmy obrany nepřítele, mít je vždy předem připraveny a vyrazit jimi vpřed ještě v době, kdy mechanisovaná divise bojuje — často sesedlá — s ustupujícím nebo bránícím se ještě nepřítelem, s cílem předstihnout nepřítele v zaujetí a organizaci nové obrany v pásmu sborových záloh.

6. Musí být vyčkávací postavení mechanisované divise vždy 8 až 12 km od předního okraje obrany?

Jestliže v předcházející fázi boje byl armádní sbor v dotyku s nepřítelem a jeho mechanisovaná divise byla na druhém pásmu obrany, t. j. ve vzdálenosti 15 až 18 km od předního okraje obrany, je možno ji umístit, zvláště vyžaduje-li to utajení, ochrana před leteckým napadením a dovolí-li to celkové uskupení útočné sestavy armádního sboru, i ve vzdálenosti větší než 12 km, neboť projetí několika málo dalších kilometrů nebude při jejím zasazení rozhodující. Bude-li armádní sbor přisunut z hloubky, bude snahou jeho velitele umístit mechanisovanou divisi ve vzdálenosti 8 až 12 km od předního kraje obrany, zvláště bude-li mít vyčkávací postavení výhodné podmínky. Zásadou při volbě vyčkávacího postavení mechanisované divise bude, aby nevešla svými částmi do palebných postavení dělostřelectva soustředěného pro průlom a aby svou zadní hranicí nenarušila prostor umístění druhého sledu armády.

7. Je možno zkrátit pobyt mechanisované divise ve vyčkávacím postavení na 1 až 2 dny?

Ano, jestliže příprava armádního sboru k průlomu obrany nepřítele bude kratší, jestliže terén nebude poskytovat výhodné podmínky pro utajení mechanisované divise, jestliže nepřítel bude provádět silnou leteckou činnost a bude-li jisto, že jednotky mechanisované divise budou schopny provést potřebné přípravy k boji včas. Závisí to také na úkolu mechanisované divise. Bude-li plánováno zasazení mechanisované divise k doprolomení hlavního pásma obrany nepřítele jen předsunutými oddíly nebo její zasazení k rozvinutí úspěchu až po jeho prolomení pěšími divisemi, může být její pobyt ve vyčkávacím postavení kratší.

8. Jak dlouho prodlí mechanisovaná divise na čáře rozvinutí?

To bude záviset na způsobu jejího zasazení. Určité zdržení vznikne, bude-li divise bojovat o hlavní pásmo obrany nepřítele, nemůže však vzniknout v opačném případě. Udávat paušálně dobu 30 až 60 minut nepokládáme za správné. Při použití předsunutých oddílů k prolomení postavení divisních záloh nepřítele nelze prakticky mluvit o časovém zdržení mechanisované divise, neboť její hlavní síly budou postupovat beze ztráty rychlosti po osách za předsunutými oddíly. Zpomalení tempa postupu vznikne jen u předsunutých oddílů, bude však jen krátké a závislé na jejich síle, množství komunikací a cest ve směru postupu. Při

naší bohaté komunikační sítě a schopnosti jednotek k rychlému pohybu i mimo cesty nebude zpravidla zdržení většího rozsahu. Při zasazení části nebo všech sil mechanisované divise do boje o hlavní pásmo obrany nepřítele bude zdržení následkem rozvinování většího množství sil delší. Jeho dobu nelze však paušálně stanovit a lze ji zkrátit do značné míry předchozím průzkumem prostoru mezi čarou rozvinutí a čarou zasazení, úpravou komunikací a průběžných cest a dokonalým výcvikem jednotek.

9. Je možno volit osy přesunu mechanisované divise jen na čáru jejího rozvinutí?

Nikoli, mechanisované divisi je třeba plánovat a stanovit osy přesunu až do hloubky úkolu dne armádního sboru, neboť jako mechanisovaná jednotka je odkázána většinou na komunikace, po nich se pohybuje vpřed po zdolání hlavního pásma obrany nepřítele a často v pochodové sestavě z chodu prolamuje pásmo sborových záloh. Postup po komunikacích urychluje její úkol a zkracuje čas pro nepřítele. Je-li vhodných komunikací nedostatek nebo nepostačují-li, je třeba je budovat a upravovat alespoň pro nejnnutnější potřebu.

10. Je možno volit čáru zasazení mechanisované divise mezi hlavním pásmem obrany a pásmem sborových záloh nepřítele?

Ano, bude-li zasazena až po prolomení hlavního pásma nepřátelské obrany pěšími divisemi.

11. Kdy má mechanisovaná divise dostat do podřízenosti posilové prostředky?

Nejvýhodnější to bude v době, kdy dosahuje čáry rozvinutí, anebo ještě předtím. Jejich přidělení až na čáře zasazení anebo těsně před ní by znamenalo zpoždění zasazení mechanisované divise do boje. Bude výhodné, když posilové prostředky určené pro ni budou již předem — i když zatím budou plnit jiný úkol — soustředěny poblíž os postupu mechanisované divise, aby jejich začlenění do její sestavy bylo co nejsnadnější a nejrychlejší.

12. Postupuje mechanisovaná divise na pásmo sborových záloh nepřítele v rozčleněné sestavě?

Záleží především na tom, zda a jak jí bylo použito v boji o hlavní pásmo obrany nepřítele. Jestliže o postavení divisních záloh nepřítele bojují jen předsunuté oddíly anebo bude-li mechanisovaná divise zasazena až po zdolání tohoto postavení divisemi prvního sledu, nebude třeba, aby mechanisovaná divise postupovala v rozčleněné sestavě. Při zasazení většiny anebo všech sil divise k boji o hlavní pásmo obrany, zahájí-li nepřítel ústup na pásmo sborových záloh a bude-li vzdálenost mezi oběma pásmy krátká, bude mechanisovaná divise velmi často postupovat nejen v rozčleněné, ale i rozvinuté nebo kombinované sestavě.

Závěr

Diskuse u vyšších velitelství se zaměřovala hlavně na otázku, zdali má být mechanisovaná divise v sestavě armádního sboru používáno k dokončení průlomu hlavního pásma obrany nepřítele anebo má-li se me-

chanisované divise používat k rozvíjení úspěchu až po prolomení hlavního pásma obrany.

K tomu je třeba závěrem říci, že mechanisované divise bude zpravidla v rámci armádního sboru použito v druhém sledu s úkolem dokončit průlom nepřátelského hlavního pásma obrany, ovládnout z chodu pásmo sborových záloh a vytvořit tak podmínky k zasazení armádní rychlé skupiny. Pak bude její úkol záležet v rychlém rozvíjení útočné operace a v zajišťování úspěchu armádní rychlé skupiny v operační hloubce.

S takovými úkoly se zpravidla zasazuje mechanisovaná divise do boje. Okamžik jejího zasazení určuje velitel armádního sboru se souhlasem velitele armády. Zasazení mechanisované divise k dokončení průlomu hlavního pásma obrany nepřítele znamená zrychlení tempa útoku a narůstání úsilí vyvinovaného armádním sborem, rychlé rozvinutí a rozšíření průlomu, vedoucí k rychlému ovládnutí pásma sborových záloh nepřítele z chodu. Zabezpečuje a umožňuje pěším divisím plné ovládnutí pásma sborových záloh, otevření cesty do operační hloubky a vytvoření podmínek k dalšímu rozvíjení úspěchu armádní rychlé skupiny.

Způsob zasazení mechanisované divise závisí na stupni vybudování nepřátelské obrany, na množství sil a prostředků v ní, na činnosti taktických záloh nepřítele a na tvárnosti terénu, při čemž úkol armádního sboru a jeho úloha v celkové armádní operaci mají největší význam. Určení, složení a vlastnosti mechanisované divise, její velká úderná a palebná síla splnění tohoto úkolu při vhodném použití usnadňují.

